

มาตรา 44 เครื่องมือในการครองอำนาจนำ ของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)¹

พิชามณูย์ ศรีรักษาสินธุ์² และไพลิน ภูจินาพันธุ์³

Received: November 9, 2018

Revised: January 9, 2019

Accepted: February 8, 2019

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีระหว่างแนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) กับการใช้กลไกอำนาจรัฐของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยรัฐบาลได้ใช้อำนาจบังคับ (Coercion) เพื่อให้เกิดสถานะการครอบงำ (Dominant) ขึ้นในพื้นที่สังคมการเมือง (Political Society) โดยส่วนประกอบของสังคมการเมืองนั้นคือ กองทัพ ตำรวจ กฎหมาย ศาล และรัฐบาล ซึ่งการใช้อำนาจบังคับนี้จะเป็นการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคมว่าสามารถปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติสิ่งใดบ้าง โดยเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการครอบงำพื้นที่สังคมการเมืองนั้นก็คือการใช้กฎหมายมาตรา 44 ในการเข้าควบคุมสังคมเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้แก่รัฐบาล แต่หลังจากที่มีการออกกฎหมายโดยอาศัยมาตรา 44 แล้วนั้นกลับมีกระแสต่อต้านกฎหมายที่อาศัยมาตรา 44 จากคนในสังคม ซึ่งการเกิดขึ้นของกระแสต่อต้านจะเรียกว่า การโต้ตอบการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) ภาวะการเกิดของการโต้ตอบการครองอำนาจนำนั้นแสดงให้เห็นว่าการครอบงำของรัฐบาลนั้นเริ่มถูกท้าทาย ทำให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับความเห็นของคนในสังคมมากขึ้นเพื่อลดแรงต้านจากสังคม ผู้เขียนจึงได้นำแนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ที่กล่าวถึงการสร้างภาวะครอบงำของชนชั้น

¹ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การครองอำนาจนำกับการใช้กลไกอำนาจรัฐของรัฐบาลไทยในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2557-2559 หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: sriraksasin@gmail.com

³ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: pailin_p@hotmail.com

ผู้ปกครองที่ต้องการสร้างพื้นที่ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของตนเองไปสู่คนในสังคม โดยผ่านการใช้กลไกรัฐ และอธิบายการเกิดขึ้นของการโต้ตอบการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) มาใช้ในการอธิบายกฎหมายมาตรา 44 ซึ่งเป็นเครื่องมือในการครองอำนาจนำของรัฐบาล คสช.

คำสำคัญ กฎหมายมาตรา 44, อันโตนิโอ กรัมสกี, การครองอำนาจนำ, การโต้ตอบ การครองอำนาจนำ

The Section 44 as the Hegemonizing Apparatus of the National Council for Peace (NCPO) Government

Pichamon Sriraksasin⁴ and Pailin Phuweenapan⁵

Abstract

This article aims to present the use of state apparatus by the government of the National Council for peace government (NCPO). The government has used coercion to dominate in the political society area, that included the military, the police, the law, the court, and the government. The use of this power determines the role and function of the people in society as to whether or not to practice anything. The apparatus used by the government to dominate the social and political space is the use of Section 44 to govern the society in order to empower the government. But after the legislation was based on the Section 44, there is a current anti-law that is based on the Section 44 of the people in society called Counter Hegemony. Counter Hegemony is a trend to against the Section 44 from people in society so it shows the dominance of the government began to challenge and the government must give more attention to the society for reduce resistance from society. In this article the author has adopted the concept of Hegemony by Antonio Gramsci, that describes about the creation of dominance of the ruling class, who want to create an area to convey their own ideologies to the people in society through the use of state apparatus (The Section 44) which is a tool to dominate of National Council for peace government (NCPO).

Keywords Section 44, Antonio Gramsci, Hegemony, Counter Hegemony

⁴ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: sriraksasin@gmail.com

⁵ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: pailin_p@hotmail.com

1. บทนำ

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมาจะพบว่าทหารและกองทัพได้เข้ามา มีบทบาทในการเมืองเป็นอย่างมากเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยคณะราษฎรซึ่งประกอบด้วยกลุ่มทหารและพลเรือนหัวก้าวหน้า (รัฐสยาม, 2556) หลังจากนั้นก็ยังคงมีการรัฐประหารเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของทหารได้ปรากฏในโครงสร้างทางการเมือง ของหลายประเทศ พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้ เพราะ เกิดจากความอ่อนแอของสถาบันต่างๆ ภายในรัฐ ความไม่เสถียรภาพทางการเมือง การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ความไม่มั่นคงในประชาธิปไตย วิกฤติการณ์ทาง เศรษฐกิจ การแบ่งแยกในสังคม และการขาดความชอบธรรมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ รัฐบาล ถ้ารัฐมีความอ่อนแอโดยเฉพาะความไม่แน่นอนทางด้านการเมืองที่มีจุดเริ่มต้นมา จากความขัดแย้งระหว่างประชาชนและอำนาจของรัฐ ถ้ารัฐยังคงมีความไม่แน่นอน ทางการเมืองแบบนี้ต่อไปอย่างต่อเนื่องก็จะสามารถส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบ การปกครอง จึงส่งผลทำให้เกิดการแทรกแซงพลเรือนของทหาร โดยวิธีการรัฐประหาร ซึ่งมักปรากฏให้เห็นในประเทศที่กำลังพัฒนาทหารต่างเข้ามามีบทบาทในด้านการเมือง อย่างชัดเจน (Kerr, 2009)

ภายหลังจากที่กองทัพได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองแล้วนั้นจะเกิดแนวโน้ม ในการบริหารประเทศจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปสู่ระบบอำนาจนิยม โดย จะมีการรวมอำนาจไว้ที่คณะรัฐประหารที่มีการเปลี่ยนสถานะกลายมาเป็นรัฐบาล ซึ่งการ ปกครองในระบบอำนาจนิมนั้นรัฐบาลจะมีอำนาจในการควบคุมกิจการที่เกิดขึ้นภายในรัฐ จะมีการสร้างการครองอำนาจนำเหนือประชาชนในสังคม โดยการสร้างชุดอุดมการณ์ขึ้นมา เพื่อคอยตอกย้ำความคิดของคนในสังคมให้ยอมรับการปกครองของรัฐบาล แน่แน่นอนว่า การใช้ชุดอุดมการณ์เพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถทำให้คนในสังคมยอมที่จะตกอยู่ภายใต้ อำนาจของรัฐได้ แต่จะต้องมีการใช้อำนาจรัฐในการลงโทษบุคคลที่ต่อต้านอำนาจรัฐเพื่อ เป็นตัวอย่างให้กับคนในสังคมไม่ให้เอาเป็นแบบอย่าง เพื่อลดจำนวนการต่อต้านอำนาจรัฐ

การเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบอำนาจนิมนั้นหัวใจสำคัญในการปกครองประชาชน เพื่อให้ประชาชนยอมรับอำนาจของตัวผู้นำรัฐบาลจึงได้ใช้กลไกของรัฐที่มีอยู่ในมือเข้ามา จัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการใช้อำนาจบังคับผ่านทางสังคมการเมือง เช่น กฎหมาย การออกระเบียบให้ปฏิบัติตาม และอีกหนึ่งกลไกที่รัฐได้ใช้เป็นเครื่องมือก็คือกลไก

ด้านอุดมการณ์ โดยรัฐจะนำเอาสื่อ เช่น รายการโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นำเสนอกิจกรรมของรัฐภายใต้นโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ ผ่านการผลิตซ้ำผ่านสื่อ เช่น นโยบายที่หล่อหลอมความคิดของประชาชนตั้งแต่แรกเกิด การออกสื่อต่างๆ ของผู้นำ ในที่กล่าวมานั้นรัฐบาลที่ครองอำนาจน่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จก็ได้เช่นกัน แต่ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถสร้างภาวะการครองอำนาจที่น่าที่สมบูรณ์ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการต่อต้านที่มากขึ้นจากสังคม รัฐบาลจึงได้ใช้กลไกอีกกลไกหนึ่งนั่นก็คือ กลไกการปราบปรามของรัฐ ในการปราบปรามสิ่งที่ต่อต้านรัฐบาลเพื่อเป็นตัวอย่งและห้ามปรามผู้ต่อต้านรัฐบาลว่าจะต้องได้รับการลงโทษเช่นเดียวกัน ซึ่งแนวคิดทั้งสองนั้นต่างถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลกระจายอำนาจเข้าสู่สังคม

ดังนั้น ในบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงการใช้อำนาจของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในด้านการปราบปราม นั่นก็คือ กฎหมายมาตรา 44 โดยจะนำเอาบริบททางการเมืองไทยในด้านการใช้มาตรา 44 ในปัจจุบันมาวิเคราะห์ในเรื่องกระบวนการการครองอำนาจ และการใช้กลไกของรัฐของรัฐบาล คสช. โดยได้นำแนวคิดการครองอำนาจของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ที่กล่าวถึงการสร้างภาวะครอบงำของชนชั้นผู้ปกครองที่ต้องการสร้างพื้นที่ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของตนเองไปสู่คนในสังคม โดยผ่านการใช้กลไกของรัฐ มาใช้ในการอธิบายบริบทของรัฐบาลที่มีส่วนในการใช้กลไกทั้งสองกลไกเป็นเครื่องมือของรัฐที่สามารถทำให้รัฐใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่

2. มาตรา 44 คืออะไร ?

หลังจากการเข้ามาเป็นรัฐบาลของ คสช. ได้มีการออกกฎหมายมาตรา 44 หรือที่เรารู้จักทั่วไปในชื่อ ม.44⁶ เป็นกฎหมายที่ปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 โดยมีเนื้อหากล่าวว่า

“ในกรณีที่หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ ในการปฏิรูปในด้านต่างๆ การส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ หรือเพื่อ ป้องกัน ระงับ หรือปราบปราม การกระทำความผิดเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดย

⁶ ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า ม.44 แทน มาตรา 44 เพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจ

ความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีอำนาจสั่งการ ระเบียบข้อบังคับ หรือการกระทำใดๆ ได้ ไม่ว่าการกระทำนั้นจะมีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำรวมทั้งการ ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วย กฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้และเป็นที่สุด ทั้งนี้ เมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว ให้รายงานประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและนายกรัฐมนตรีทราบโดยเร็ว ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557, 2557)

การออก ม.44 ของรัฐบาลนั้นถือว่าเป็นการให้อำนาจแก่หัวหน้า คสช. ซึ่งปัจจุบัน ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งใน ม.44 นั้นให้อำนาจเต็มแก่ฝ่ายบริหารในการตัดสินใจ ในการออกคำสั่งใดๆ ก็ตาม โดยไม่จำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติและ ตุลาการ ซึ่งขอบเขตของ ม.44 ครอบคลุมไปถึงการจัดการในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม ความมั่นคง การเมือง และเศรษฐกิจ โดยจะออกมาในรูปแบบของคำสั่งหรือประกาศ ในลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร โดยหลังจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 รัฐบาลของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชาได้มีการใช้ ม.44 โดยการออกประกาศ หรือคำสั่งตั้งแต่การประกาศใช้ครั้งแรกคือวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2557 จนถึงครั้งล่าสุด ที่ออกคำสั่งโดยอาศัย ม.44 ในปี 2561 รวมทั้งสิ้น 189 ฉบับ (iLaw, 2561) แบ่งออกเป็น ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 1 ฉบับ ปี พ.ศ. 2558 จำนวน 47 ฉบับ ปี พ.ศ. 2559 จำนวน 78 ฉบับ (iLaw, 2560) ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 54 ฉบับ และปี พ.ศ. 2561 จำนวน 9 ฉบับ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป.) โดยสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้ การออกประกาศในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งในด้านนี้จะประกอบด้วยเรื่อง ของการโยกย้าย แต่งตั้ง และระงับการทำงานของข้าราชการ และด้านการออกประกาศ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ข้อบังคับและการจัดระเบียบซึ่งในด้านนี้จะว่าด้วยเรื่อง ของความมั่นคงของชาติ การจัดระเบียบสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การควบคุมประมงผิดกฎหมาย ข้อกำหนดการบินขององค์กรการบินพลเรือนระหว่าง ประเทศ และการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น (iLaw, 2561)

การเกิดขึ้นของกฎหมาย ม.44 นั้นไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ในสังคมไทย เพราะเมื่อ ย้อนกลับไปในช่วงของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีกฎหมายมาตราหนึ่งในธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ซึ่งกฎหมายนั้นคือ กฎหมายมาตรา 17 โดยมี เนื้อหาสาระว่า

“ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย ก่อทวน หรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายใน หรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใดๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นนั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557)

นอกจากมาตรา 17 แล้ว ยังมีกฎหมายมาตรา 21 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 สมัยรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่เป็นต้นแบบของ ม.44 อีกเช่นกัน โดยมาตรา 21 มีใจความว่า (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และคณะ, 2559)

“ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของ ราชอาณาจักร ราชบัลลังก์เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือ การกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือ เป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะทำให้เกิดขึ้นก่อนหรือ หลังวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ และไม่ว่าจะทำให้เกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและของสภาที่ปรึกษาของ นายกรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใดๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการ กระทำของนายกรัฐมนตรีรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เป็นคำสั่ง หรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการ หรือกระทำการใดไปตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาปฏิรูป การปกครองแผ่นดินทราบ” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2519)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 มาตรานั้น มีจุดประสงค์ร่วมกันนั่นคือการให้อำนาจแก่รัฐบาล เพื่อส่งเสริมสถานะภาพของรัฐบาลให้มีความเข้มแข็ง จนนำไปสู่การออกกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่เพราะกฎหมายนั้นเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถใช้บังคับคนในสังคมให้เกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่จะได้รับหากไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งวิธีการนี้

จะทำให้รัฐบาลมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่ทั้ง 3 มาตรานั้นก็มีความแตกต่างกันในด้านของการบังคับใช้ กล่าวคือ มาตรา 17 และ มาตรา 21 นั้นจะเน้นไปที่การลงโทษที่มีความรุนแรง โดยมาตราที่ 17 นั้น สามารถสั่งประหารชีวิตผู้ที่มีความผิดในทางอาญา เช่น การลักขโมย การวางเพลิง การฆ่าผู้อื่น แต่ยักรวมไปถึงผู้ที่เป็นศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลด้วย (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2559) ส่วนมาตรา 21 นั้นไม่แตกต่างจากมาตรา 17 เท่าไรนัก คือ เน้นให้อำนาจรัฐบาลใช้อำนาจที่มีความรุนแรง โดยรัฐบาลสามารถออกคำสั่งประหารชีวิต จำคุก และริบของกลางให้ตกเป็นของรัฐบาลได้ แต่มาตรา 44 นั้น กลับกลายเป็นการออกคำสั่งที่ไม่มีการระบุการลงโทษที่รุนแรงเท่ากับมาตรา 17 และ มาตรา 21 แต่สามารถออกกฎหมายให้สามารถใช้ได้กับทุกเรื่องในสังคม

3. บทวิเคราะห์: มาตรา 44 และการครองอำนาจนำ⁷

แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของ Antonio Gramsci นั้นได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดมาร์กซ์ที่แบ่งโครงสร้างของสังคมออกเป็น 2 ส่วน นั่นก็คือโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) ซึ่งหมายถึงระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ กฎหมาย วัฒนธรรมที่จะปรากฏอยู่ในพื้นที่ประชาสังคม (Civil Society) และสังคมการเมือง (Political Society/State) และส่วนที่สุดท้ายคือโครงสร้างส่วนล่าง (Sub Structure) ซึ่งเป็นพื้นที่ของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดแบบมาร์กซ์ดั้งเดิมนั้นเน้นให้ความสำคัญไปที่โครงสร้างส่วนล่างที่กล่าวถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจว่าเป็นตัวกำหนดความเป็นไปในสังคม (Economic Determinism) มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนบน (วัชรพล พุทธิรักษา, 2550)

แต่ในสำหรับความคิดของกรัมซึ้น มองว่าควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนบนเช่นกัน เพราะพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่สำหรับการสร้างความยินยอมและสามัคคีสำนึกเพื่อให้ยอมรับต่อการครอบงำของชนชั้นผู้ปกครองที่ส่งมายังคนในสังคม กรัมซิมองว่าการใช้วิธีการสร้างการครอบงำ (Domination) ชนชั้นผู้ปกครองนั้นจะต้องเข้าถึงการใช้กฎหมายและมีอำนาจการบังคับ พร้อมกับการให้ความสำคัญกับการครอบงำทางอุดมการณ์ไปพร้อมกัน เพราะจะทำให้เกิดสถานะที่เรียกว่า ความยินยอมพร้อมใจโดยธรรมชาติ (Spontaneously Consensus) เกิดขึ้น ซึ่งการเกิดสถานะเช่นนี้จะทำให้คนในสังคมไม่รู้สึกก้าวางถูกบังคับและการกดขี่ให้ยอมรับการครอบงำจากผู้ปกครองนั่นเอง

⁷ ในบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงแนวคิดการครองอำนาจนำที่เกี่ยวข้องกับการใช้กลไกอำนาจรัฐที่ปรากฏอยู่ในสังคมการเมือง (Political Society) เท่านั้น

(วัชรพล พุทธรักษา, 2549) จึงทำให้คนในสังคมสามารถยอมรับสิ่งที่ผู้ปกครองเสนอให้
อย่างไม่มีเงื่อนไข

ดังนั้น การที่ผู้ปกครองจะสร้างภาวะการครองอำนาจนำโดยเข้าถึงการใช้อำนาจ
และใช้อำนาจบังคับได้นั้นจะต้องใช้เครื่องมือที่เรียกว่ากลไกการครองอำนาจนำและ
กลไกการใช้อำนาจรัฐ (Hegemonic Apparatus and State Apparatus) ซึ่งกลไก
การครองอำนาจนำ (Hegemonic Apparatus) จะปรากฏในพื้นที่ประชาสังคม (ระบบ
ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์) โดยจะทำหน้าที่ถ่ายทอดสิ่งที่ชนชั้นปกครองต้องการ
ที่จะเผยแพร่ไปสู่สังคม และทำให้คนในสังคมเกิดความยินยอมที่จะยอมตกอยู่ใต้อำนาจ
ของชนชั้นปกครอง และกลไกการใช้อำนาจรัฐ (State Apparatus) จะปรากฏในสังคม
การเมือง (กองทัพ ตำรวจ กฎหมาย ศาล และรัฐบาล) การใช้อำนาจผ่านสถาบันเหล่านี้
จะปรากฏในรูปแบบของการใช้อำนาจบังคับ (Coercion) เพื่อทำให้เกิดสภาวะการครอบงำ
(Dominant) ขึ้นในสังคม ซึ่งการใช้อำนาจบังคับนั้นจะเป็นสิ่งที่อยู่ในรูปแบบของ
กฎ ระเบียบ คำสั่งเพื่อกำหนดให้คนในสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตาม
ความต้องการของชนชั้นปกครอง และเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมนั้นยินยอมที่จะทำตามอย่าง
ไม่มีข้อยกเว้น (วัชรพล พุทธรักษา, 2557)

อาจจะกล่าวได้ว่าจุดประสงค์หลักของการครองอำนาจนำนั้นก็เพื่อให้เกิด
ความยินยอมพร้อมใจ (Consent) ที่จะยอมรับอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองเพื่อให้เกิด
ความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของตัวผู้ปกครอง ซึ่งการทำให้เกิดความยินยอมพร้อมใจ
ในสังคมนั้นผู้ปกครองจะต้องมีอำนาจในการควบคุมสังคม โดยจะต้องมีการใช้สื่อในการ
แพร่กระจาย และถ่ายทอดชุดความรู้ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคน
ในสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) หรือกล่าวได้ว่า จุดประสงค์ของการครองอำนาจนำนั้น
ก็เพื่อทำให้คนในสังคมนั้นยอมรับอำนาจของผู้ปกครองโดยไม่มีเงื่อนไขหรือมีข้อสงสัย
ในการปรากฏตัวของผู้ปกครอง เช่น รัฐบาลต้องการทำให้ระบอบการเมืองใดระบอบหนึ่ง
กลายเป็นระบอบหลักของสังคม จึงต้องทำให้คนในสังคมมีความเต็มใจที่จะยอมรับ
ระบอบการเมืองนั้น โดยวิธีที่รัฐบาลใช้สร้างความยินยอมพร้อมใจนั้นมีหลายวิธี เช่น
การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหรือการออกกฎหมายบังคับคนในสังคม เป็นต้น ซึ่งถ้าเกิดความ
ยินยอมที่จะยอมรับระบอบการเมืองใดๆ ให้กลายเป็นระบอบหลักของสังคมแล้วนั้น
ระบอบการปกครองอื่นก็จะไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในสังคมได้ จึงทำให้รัฐบาลนั้น
สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้

จากแนวคิดการครองอำนาจนำที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ใน
ทุกรูปแบบการปกครอง ถ้าผู้ปกครองนั้นสามารถสร้างการครองอำนาจนำในพื้นที่โครงสร้าง

ส่วนบนได้ทั้งหมดนั้น ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่สองส่วนคือ พื้นที่ประชาสังคม เช่น ระบบความคิด ความเชื่อและอุดมการณ์ ส่วนที่สองคือพื้นที่สังคมการเมือง เช่น กองทัพ ตำรวจ กฎหมายศาล และรัฐบาล จะส่งผลให้ผู้ปกครองสามารถสร้างความยินยอมพร้อมใจของคนในสังคมให้ยอมรับสิ่งใดก็ตามที่ผู้ปกครองต้องการให้เป็นอำนาจหลักในสังคม เมื่อเกิดความยินยอมในการยอมรับการมีอยู่ของอำนาจรัฐบาลในสังคมแล้วนั้นถือได้ว่า รัฐบาลมีการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ แต่ในการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์นั้นยอมไม่สามารถอยู่ในสังคมได้ตลอด ตราบใดที่ชนชั้นผู้ปกครองยังถูกท้าทายอำนาจอยู่ตลอดเวลาจากคนในสังคมที่ไม่ยอมรับอำนาจหลัก โดยกรัมซีได้เรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า “การโต้ตอบการครองอำนาจนำ” (Counter Hegemony) โดยภาวะเช่นนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีสิ่งที่มาบั่นทอนอำนาจของผู้ปกครองจนนำไปสู่การลดทอนความยินยอมพร้อมใจของคนในสังคม และเกิดการตั้งคำถาม การต่อต้านภาวะการครองอำนาจนำที่มีอยู่ในขณะนั้น ซึ่งอาจจะแสดงออกมาในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์เพื่อท้าทายอำนาจของผู้ปกครอง หรืออาจจะอยู่ในรูปแบบของการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้เช่นกัน การโต้ตอบการครองอำนาจนำนั้นอาจจะเกิดจากสาเหตุการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของผู้ปกครอง แต่การเปลี่ยนแปลงอาจจะไม่เกิดขึ้นเสมอไปเพราะตัวผู้ปกครองเองยังมีกลไกของรัฐ เช่น อำนาจกฎหมาย ใช้การต่อกรกับผู้ต่อต้าน หรือในบางครั้งอาจจะมีตัวกลางในการเข้ามาช่วยแก้ปัญหา ระงับความขัดแย้งและได้เปลี่ยนสภาพคนกลางมาสู่การเป็นผู้นำกลุ่มใหม่ในสังคม (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2557)

ในการออกกฎหมาย ม.44 นั้นเป็นการใช้กลไกอำนาจรัฐ (State Apparatus) ผ่านสังคมการเมืองของรัฐบาล คสช. ซึ่งการประกาศใช้ ม.44 นั้น ส่งผลทำให้รัฐบาลสามารถสร้างอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยสามารถดูได้จากการอาศัยอำนาจของ ม.44 เป็นสื่อกลางในการออกคำสั่งในด้านต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมามีการออกประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับต่างๆ ในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งในด้านนี้จะประกอบด้วยเรื่องของการโยกย้าย แต่งตั้ง และระงับการทำงานของข้าราชการ และด้านการออกประกาศคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย การจัดระเบียบ ซึ่งในด้านนี้จะว่าด้วยเรื่องของความมั่นคงของชาติ การจัดระเบียบสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งหมดจำนวน 189 ฉบับ หรือจะกล่าวได้ว่ารัฐบาล คสช. ได้ใช้ ม.44 เป็นเครื่องมือในการออกประกาศ คำสั่งต่างๆ ในการใช้ควบคุมสังคม และสาเหตุที่รัฐบาลสามารถออกประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและมีจำนวนมาก ก็เพราะว่า ม.44 นั้นทำให้รัฐบาลสามารถลดขั้นตอนในการทำงานตามกระบวนการอีกด้วย เนื่องจาก ม.44 ได้กำหนดไว้ว่าให้อำนาจแก่

หัวหน้า คสช. ซึ่งปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจโดยไม่จำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติและตุลาการจึงทำให้รัฐบาลมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการควบคุมสังคมได้อย่างชัดเจนในการออกคำสั่งโดยผ่านความเห็นชอบจาก คสช. แล้วจึงทำเรื่องนั้นแจ้งต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและนายกรัฐมนตรี (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และคณะ, 2559) แต่ตำแหน่งหัวหน้า คสช. และผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นคนๆ เดียวกัน ทำให้การใช้กฎหมาย ม.44 ของรัฐบาลนั้นเป็นสิ่งที่ยากต่อการตรวจสอบและถ่วงดุลเป็นอย่างมาก

4. การโต้ตอบการใช้มาตรา 44 ของรัฐบาล คสช.

การโต้ตอบการครองอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมที่มีการครองอำนาจที่ไม่สมบูรณ์นั้นคือการที่ผู้ปกครองไม่สามารถสร้างความยินยอมในการยอมรับอำนาจของผู้ปกครองให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงการโต้ตอบการครองอำนาจนั้นนี้อาจจะแสดงออกมาในเชิงสัญลักษณ์จนถึงการแสดงออกผ่านการประท้วงเรียกร้องให้เปลี่ยนตัวผู้ปกครอง ซึ่งในปัจจุบันหลังจากที่มีการประกาศใช้ ม.44 ของรัฐบาลได้มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในการประกาศใช้ ม.44 ถึงความเหมาะสมว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยที่ผ่านมามีการใช้ ม.44 ในการออกประกาศหรือคำสั่งที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ซึ่งการออกประกาศหรือคำสั่งเหล่านั้นได้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากคนในสังคมที่ได้รับกระทบโดยตรง และในบทความชิ้นนี้จะขอยกตัวอย่างกรณีการโต้ตอบการใช้ ม.44 ของรัฐบาลที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งการโต้ตอบดังกล่าวส่งผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในการชะลอกฎหมายที่ออกโดย ม.44 กรณีตัวอย่างที่ยกมาในบทความชิ้นนี้ก็คือ การประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 14/2560 เรื่อง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก หรือที่รู้จักในชื่อของกฎหมายห้ามนั่งหลังรถกระบะนั่นเอง โดยมีเนื้อหากล่าวถึง การห้ามประชาชนนั่งบริเวณแคปหรือกระบะของรถยนต์โดยเด็ดขาด เพราะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของบริเวณกระบะนั้นมีไว้เพื่อบรรทุกสิ่งของและไม่มีอุปกรณ์ในการป้องกันความปลอดภัยของผู้โดยสาร และถือว่าเป็นการใช้รถยนต์ผิดประเภท กล่าวคือในการจดทะเบียนรถกระบะนั้น จะต้องจดทะเบียนในรูปแบบของรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลไม่เกิน 7 ที่นั่ง โดยมีแผ่นป้ายทะเบียนเป็นสีขาวตัวหนังสือสีเขียว แต่ในปัจจุบันมีผู้นำมาใช้ในการโดยสารเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ใดฝ่าฝืนจะโดนถือว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 (มติชนออนไลน์, 2560)

หลังจากที่มีการประกาศกฎหมายฉบับนี้ออกมา ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะปฏิกิริยาจากประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วนั้นจะเป็นประชาชนที่ใช้รถกระบะในการประกอบอาชีพ เช่น ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้ประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง และยังมีผู้ประกอบการอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่บริเวณท้ายกระบะในการบรรทุกสิ่งของ ซึ่งการออกกฎหมายฉบับนี้มาเป็นสิ่งที่ทำให้การประกอบอาชีพของคนเหล่านี้มีความลำบากมากขึ้น เพราะส่วนใหญ่แล้วผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวจะนำรถกระบะมาใช้ในการบรรทุกสิ่งของหรือบรรทุกคนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ (โพสต์ทูเดย์, 2560ก)

นอกจากการออกมาแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีประชาชนที่ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นผ่านการสำรวจของนิด้าโพล ซึ่งนิด้าโพลได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเรื่อง “วิถีชีวิตคนไทยกับกฎหมายว่าด้วยรถกระบะ” ในวันที่ 18–21 เมษายน 2560 จากประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 1,250 คน ผลปรากฏว่าประชาชนร้อยละ 83.36 เห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ ร้อยละ 13.84 ไม่เห็นด้วยในการแก้กฎหมายฉบับนี้ และร้อยละ 2.80 ไม่ระบุความเห็น ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการแก้กฎหมายฉบับนี้ เช่น มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก มีความจำเป็นในการใช้รถกระบะ และมีงบประมาณในการซื้อรถมีน้อยจึงต้องซื้อรถกระบะเนื่องจากมีราคาถูก ส่วนแนวทางการแก้ไขนั้นประชาชนเสนอให้มีการผ่อนผันการนั่งท้ายรถกระบะในบริเวณทางรองหรือจำกัดจำนวนคนที่นั่งท้ายกระบะหรือเฉพาะช่วงเทศกาลหรือให้มีการจำกัดความเร็ว และมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าควรแก้ไขกฎหมายฉบับนี้แบบไม่มีข้อจำกัดในการใช้รถกระบะ ส่วนสาเหตุของผู้ไม่เห็นด้วยกับการแก้กฎหมายฉบับนี้ เช่น เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ประชาชนมีทางเลือกอื่นในการใช้กระบะบรรทุกคนและสิ่งของ และสุดท้ายคือควรปฏิบัติตามกฎหมาย (โพสต์ทูเดย์, 2560ข) นอกจากนี้ ยังมีการใช้พื้นที่สังคมออนไลน์ทั้ง Facebook และ Twitter ในการแสดงความคิดเห็นต่อการใช้กฎหมายห้ามนั่งกระบะอีกด้วย (คม ชัด ลึก, 2560) และสำนักข่าว Tnews ได้มีการถ่ายทอดสดตัวแทนเข้าไปยื่นหนังสือคัดค้านกฎหมายนี้ในทำเนียบรัฐบาล และมีการเชิญชวนให้ร่วมลงชื่อเพื่อให้มีการยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ (ทีนิวส์, 2560)

สุดท้ายรัฐบาลต้องยอมชะลอการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้เพื่อลดแรงเสียดทานจากสังคม โดยได้มีการอนุโลมให้มีการบรรทุกผู้โดยสารในบริเวณท้ายกระบะเป็นกรณี โดยพิจารณาจากความจำเป็นในการเดินทาง แต่ถ้าเป็นการรับจ้างบรรทุกเพื่อขนส่งจะต้องถูกดำเนินคดี

ทางกฎหมาย ซึ่งการอนุโลมนี้จะมีไปจนถึงช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2560)

ยังมีกรณีตัวอย่างที่แสดงถึงการต่อต้าน ม.44 ของประชาชน ถึงแม้ว่าสิ่งที่ประชาชนกำลังเรียกร้องนั้นเป็นสิ่งที่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไข แต่การแก้ไขที่ประชาชนต้องการนั้นกลับ ต้องไม่ใช่การใช้ ม.44 ในการแก้ไข คือ กรณีทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ จากการก่อสร้างบ้านพักบุคลากรบริเวณพื้นที่ดอยสุเทพ โดยข้อเรียกร้องของประชาชนนั้น ต้องการให้มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเพื่อคืนพื้นที่ป่า โดยมีการยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขในเรื่องนี้แต่ต้องไม่ใช่ ม.44 (บีบีซีไทย, 2561)

หรือกรณีการถูกต่อต้านจากคณะทำงานภายในรัฐบาล ซึ่งในการใช้ ม.44 โยงย้ายเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และออกคำสั่งให้ผู้บริหารของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน จนนำมาสู่ความไม่พอใจของข้าราชการที่อยู่ในรัฐสภา จนสุดท้ายแล้วรัฐบาลจึงยกเลิกคำสั่งและให้คนจากรัฐสภาเข้าทำงานแทน อีกกรณีหนึ่งคือการลาออกของรัฐมนตรีในรัฐบาลปัจจุบันเพื่อแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยต่อการใช้ ม.44 ในการออกคำสั่งโยกย้ายอธิบดีกรมการจัดหางานให้มาดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงแรงงาน และให้รองปลัดกระทรวงแรงงานดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการจัดหางานแทน ส่งผลให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และข้าราชการการเมือง ยื่นหนังสือลาออกเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยต่อคำสั่งฉบับนี้ (โพสต์ทูเดย์, 2560ค)

นอกจากกรณีตัวอย่างที่ยกมาแล้วยังมีกระแสการวิพากษ์จากการใช้ ม.44 ในการออกกฎหมายอื่นๆ อีก เช่น จากทางฝั่งนักวิชาการ โดยทางฝั่งนักวิชาการนั้นก็ไม่นักวิชาการหลายท่านที่ออกมาให้ความคิดเห็น เช่น ผศ.ดร.ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ออกมาให้ความเห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลจะยกเลิกกฎอัยการศึกแล้วมาใช้ ม.44 แทน เนื่องจากเป็นการให้อำนาจรัฐบาลมากเกินไป และไม่สามารถร้องเรียนได้เนื่องจากการออกคำสั่งจากกฎหมายฉบับนี้ถือว่าชอบด้วยกฎหมาย (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) หรือ ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวว่าการใช้ ม.44 ของรัฐบาลนั้นทำให้หัวหน้า คสช.มีอำนาจมากยิ่งขึ้น แต่ต้องคอยประเมินผลเสียของการใช้ ม.44 อยู่ตลอดเวลา เพราะเริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเพิ่มมากขึ้น ทางที่ดีคือ ควรยกเลิกกฎอัยการศึกและ ม.44 แล้วหันกลับมาใช้กฎหมายในรูปแบบปกติเช่นเดิม (ข่าวสด, 2558) หรือการวิพากษ์วิจารณ์จากทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น การเกิดการเคลื่อนไหวขึ้นในสังคมออนไลน์อย่าง Twitter ด้วย #ยกเลิกม44 และ #ต่อต้านม44 และเหตุการณ์ที่มีชายผูกคอตายเสียชีวิต สืบเนื่องมาจากกรณีที่รัฐบาลได้ใช้ ม.44 ในการเข้ามา

จัดการกับวัดพระธรรมกาย นอกจากนี้ ยังมีการร่วมรณรงค์ให้ประชาชนมาลงชื่อในโครงการ "ปลดอาวุธ คสช. ทวงคืนสถานการณ์ปกติ" เพื่อยกเลิกประกาศคำสั่ง คสช. ที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (ปีปิซีไทย, 2558)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลผ่านการใช้กฎหมาย ม.44 นั้น สามารถสร้างให้เกิดการครอบงำในสังคมได้ในช่วงเวลาหนึ่งเพียงเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถเข้าไปสู่การสร้างคามยินยอมที่จะยอมรับอำนาจของรัฐที่มาจากกรออกกฎหมายได้อย่างสมบูรณ์ จึงถือว่าการสร้างภาวะการครอบงำของรัฐบาลนั้นไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากหลังการประกาศใช้กฎหมายที่มาจาก ม.44 แล้วเกิดการโต้ตอบการครองอำนาจขึ้น โดยการเกิดขึ้นของการโต้ตอบนี้ส่งผลให้อำนาจของรัฐบาลถูกท้าทายจนทำให้รัฐบาลต้องยอมชะลอกฎหมายดังกล่าวเพื่อลดแรงเสียดทานจากสังคม ทำให้รัฐบาลไม่สามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่การสร้างคามยินยอมให้เกิดขึ้นในสังคม การที่รัฐบาลยอมรับฟังเสียงต่อต้านนั้นก็เพราะอำนาจของรัฐบาลเริ่มมีการถูกบั่นทอนซึ่งถ้าเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ต่อไปอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล รัฐบาลจึงต้องยอมถอยเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงอยู่ของรัฐบาลเอง

ปัจจุบันถึงแม้ว่าสังคมจะอยู่ในช่วงที่มีรัฐบาลจากการรัฐประหาร แต่เป็นที่ทราบกันดีว่าเกิดการต่อต้านจากประชาชนเช่น การประท้วง การวิพากษ์วิจารณ์ บทบาทของรัฐบาลอย่างมากมาย ซึ่งแตกต่างจากสังคมเผด็จการในช่วงการบังคับใช้กฎหมาย ม.17 ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คนในสังคมไม่สามารถมีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาล เนื่องจากประชาชนในยุคของรัฐบาลสฤษดิ์ในขณะนั้นยังรู้สึกว่าจะไม่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ม.17 เพราะรัฐบาลยังคงออกนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนภายใต้สโลแกน “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ” จึงทำให้ประชาชนมองเห็นแค่การทำงานของรัฐบาลที่เน้นพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งสื่อที่มีอยู่ในขณะนั้นต่างตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนเพียงด้านเดียว ประกอบกับไม่มีสื่อทางเลือกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ จึงรับรู้แค่ข้อมูลจากสิ่งที่รัฐบาลต้องการให้รับรู้เพียงเท่านั้น แต่ในสังคมปัจจุบันนี้ประชาชนต่างได้รับผลกระทบจากการออก ม.44 ของรัฐบาล เพราะประชาชนรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น การห้ามแสดงความคิดเห็น การถูกจับกุม จึงทำให้คนในสังคมรู้สึกถูกคุกคามจากรัฐบาล ประกอบกับรัฐบาลไม่สามารถเข้าควบคุมสื่อได้อย่างเบ็ดเสร็จ แต่ในทางตรงข้ามถึงแม้รัฐบาลจะใช้ ม.44 ในการควบคุมสื่อแต่กลับมีการเกิดขึ้นของสื่อทางเลือกมากมายทั้งทางโลกออนไลน์หรือทีวีดิจิทัลที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น จึงทำให้ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจว่าจะเห็นด้วยหรือ

ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้รัฐบาลที่มาจากรัฐประหารนั้น มีการดำรงอยู่ได้ยากขึ้น เพราะไม่สามารถควบคุมสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จ

5. บทสรุป

ในการสร้างความมั่นคงให้แก่สถานภาพของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารนั้นมีหลายวิธี ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือการใช้กลไกอำนาจรัฐในการออกกฎหมายที่จะเน้นไปที่การรวมอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จให้แก่ตัวรัฐบาล เพื่อที่จะสามารถควบคุมสังคมให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของรัฐบาลได้ เพราะกฎหมายได้มีการกำหนดโทษของผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามไว้อย่างชัดเจน จึงเป็นอีกเหตุผลที่คนในสังคมยอมกลัวยกย่องการถูกลงโทษจึงยอมที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกมาจากรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะได้รับความเดือดร้อนจากกฎหมายนั้นก็ตาม ซึ่งการใช้วิธีออกกฎหมายเช่นนี้ถือได้ว่ารัฐนั้นได้ใช้กลไกอำนาจรัฐบนพื้นที่สังคมการเมือง (Political Society) ซึ่งประกอบไปด้วย กองทัพ ตำรวจ กฎหมาย ศาล และรัฐบาล โดยรัฐบาลจะใช้อำนาจบังคับที่อยู่ในลักษณะกฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง โดยในคนในสังคมปฏิบัติตาม จนเกิดเป็นความยินยอมพร้อมใจขึ้นในสังคมเพื่อทำให้เกิดสภาวะการครอบงำ (Dominant) ขึ้น แต่ในการครองอำนาจนั้นไม่จำเป็นต้องอยู่ในสังคมเสมอไป กล่าวคือการครองอำนาจสามารถถูกท้าทายได้จากคนในสังคมหรือที่เรียกว่าการโต้ตอบการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) ซึ่งภาวะเช่นนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการตั้งคำถามหรือไม่เข้าใจต่อสภาวะการครองอำนาจที่มีอยู่ในขณะนั้น โดยอาจจะเป็นการกระทำเพื่อแสดงให้รับรู้ว่ามี การท้าทายเกิดขึ้น หรืออาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองก็สามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน

สถานการณ์ในประเทศไทยในขณะนี้ รัฐบาลได้มีการใช้กลไกอำนาจรัฐนั้นก็คือการออกกฎหมาย ม.44 เข้าควบคุมสังคมการเมือง เพื่อมีจุดประสงค์ให้ประชาชนยอมรับและเชื่อฟังอำนาจรัฐ โดยที่ผ่านมาได้มีการใช้กฎหมาย ม.44 ไปแล้วจำนวน 189 ฉบับ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน และการออกประกาศคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วนั้นว่าการครองอำนาจนั้นสามารถถูกท้าทายได้ตลอดเวลาเห็นได้จากกรณีตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าเริ่มมีการท้าทายการครองอำนาจนำเกิดขึ้น โดยเริ่มจากการออกมาวิพากษ์วิจารณ์การออกกฎหมายที่อาศัยอำนาจ ม.44 ของคนในสังคม นอกจากนั้น ยังมีการยื่นหนังสือคัดค้านการออกกฎหมายและเชิญชวนให้มีการลงชื่อคัดค้านการออกกฎหมายเช่นกัน และยังมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Twitter ในการเป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็นในการท้าทาย

อำนาจของรัฐบาล ซึ่งในช่วงหลังการทำทลายอำนาจรัฐบาลมีจำนวนมากขึ้น และสุดท้ายรัฐบาลเองก็ต้องลดแรงปะทะของสังคม โดยการยอมชะลอหรือผ่อนผันเรื่องเหล่านั้นเพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลไว้เช่นเดียวกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นถึงในปัจจุบันถึงแม้ว่ารัฐบาลทหารจะใช้ ม.44 ในการออกคำสั่งควบคุมสังคม แต่ไม่สามารถเข้าควบคุมสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จ เพราะประชาชนไม่ได้ถูกรวบงำให้ยอมรับข้อมูลของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว แต่ประชาชนนั้นสามารถเลือกที่จะรับข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง และสามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ได้อย่างอิสระมากขึ้น จนนำมาสู่การทำทลายอำนาจของรัฐบาล ซึ่งการถูกสังคมทำทลายอำนาจอยู่ตลอดเวลาที่นั้นแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของรัฐบาลทหารที่ไม่สามารถควบคุมสังคมให้ยอมรับการดำรงอยู่ของรัฐบาลได้ แต่กลับต้องใช้การประนีประนอมแทนการใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จอย่างที่เราจะเป็นของรัฐบาลทหารเพื่อลดแรงเสียดทานที่เกิดขึ้นเพื่อเพิ่มระยะเวลาการดำรงอยู่ของรัฐบาลให้นานมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

iLaw. (2560). “มาตรา 44” ไม่โดดเดี่ยว: เผด็จการในอดีตมีทั้งมาตรา 17, 21, 27 ส่วนใหญ่ใช้อำนาจแทนศาล. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2560, จาก <https://ilaw.or.th/node/4670>

_____. (2561). สืบคสช. ภาพรวมการใช้มาตรา 44. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2560, จาก <https://ilaw.or.th/node/4823>

กาญจนา แก้วเทพ. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ข่าวสด. (2558). รายงานพิเศษ: ข้าแหละม.44-คำสั่งคสช.14ข้อ. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRReU9EQTBOek16TIE9PQ==

คม ชัด ลึก. (2560). ห้ามนั่งกระปะ! “รัฐบาลกำลังสร้างศัตรูกับประชาชนฯ” สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.komchadluek.net/news/regional/269771>

ฐิติกร สังข์แก้ว, สราวุธ ทับทอง, และอรรถสิทธิ์ ปานแก้ว. (2559). *จุด (ไม่) จบ ช่วงฉาบการเมืองไทย '48-'59*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ทักษ์ เณลิเมเตียรณ. (2559). *การเมืองระบบฟอซุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทีนิวส์. (2560). *ร่วมลงชื่อคัดค้าน!! กฎหมายห้ามนั่งในแคปและหลังกระบะ*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.tnews.co.th/contents/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). *ตร.ยอมถอย! อนุญาตให้นั่งกระบะท้าย-แค็บโดยสาร ให้จนท. ทำความเข้าใจ*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/906127>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). *ไขมาตรา 44 เหนือกฎอัยการศึก อำนาจครอบจักรวาล*. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/489489>
- บีบีซีไทย. (2558). *ล่า 10,000 ชื่อ ปลดอาวุธ คสช. ยกเลิกประกาศคำสั่ง 35 ฉบับ ละเมิดสิทธิเสรีภาพประชาชน*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-42685683>
- _____. (2561). *เครือข่ายชาวเชียงใหม่ต้านบ้านศาล ไม่เอา ม.44 แก้ปัญหาหมู่บ้านป่าแห้ง*. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.bbc.com/thai/international-43864157>
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2559). *“ทำไมระบอบเผด็จการจึงประสบความสำเร็จในสังคมไทย” งานวิจัยชิ้นใหม่ของประจักษ์ ก้องกีรติ*. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2560, จาก <http://themomentum.co/momentum-feature-dictatorship-prajak>
- โพสต์ทูเดย์. (2560ก). *“กม.ห้ามนั่งท้ายกระบะไม่เป็นธรรมกับคนทำมาหากิน” เสียงครวญของชนชั้นปิกอัพ*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.posttoday.com/politic/report/488718>
- _____. (2560ข). *โพลเผยคน 83.36% หนุนแก้กม.ห้ามนั่งท้ายกระบะ-แค็บ*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.posttoday.com/social/general/491455>
- _____. (2560ค). *ม.44 เสื่อมมนต์ขลัง แรงเหวี่ยงโต้กลับ ทีมข่าวการเมืองโพสต์ทูเดย์*. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2560, จาก <https://www.posttoday.com/politic/analysis/523295>
- มติชนออนไลน์. (2560). *โลกโซเชียลหาทางออก คำสั่งห้ามประชาชนนั่งท้ายกระบะแบบซ้ำๆ*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.matichon.co.th/news/519600>

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557. (2557, 22 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอน 55. หน้า 15. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2557/A/055/1.PDF>
- รัฐสยาม. (2556). *ปฏิวัติสยาม 2475*. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊ก.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2549). *รัฐบาลที่ก้ำกึ่งกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). *แนวความคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของกรัมสกี (Gramsci): บททดลองเสนอในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2560, จาก https://www.academia.edu/518933/2007_แนวความคิดการครองอำนาจนำของกรัมสกี_บททดลองเสนอในการอธิบายปรากฏการณ์_ทางการเมืองไทย_in_Thai_
- _____. (2557). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสกี*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2519). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%C306/%C306-10-2519-a0001.pdf>
- _____. (2557). *ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%C306/%C306-10-2502-a0001.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.). *คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2560, จาก <http://library2.parliament.go.th/giventake/ncpo.html>
- สุรพงษ์ ชัยนาม. (2557). อันโตนิโอ กรัมสกีกับทฤษฎีว่าด้วยการครองความเป็นใหญ่ภาคผนวก. ใน เจอโรเม่ คาราเบล. *ความขัดแย้งของการปฏิวัติ: อันโตนิโอ กรัมสกีกับปัญหาของปัญญาชน*. กรุงเทพฯ: text.

ภาษาอังกฤษ

- Kerr, P. (2010). Human Security. In Collins, A. (Ed.). *Contemporary Security Studies*. (pp. 121-135). Oxford: Oxford University Press.